

Sprawozdanie z działalności Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego w 2014 r.

I. Rekodyfikacja prawa cywilnego materialnego i procesowego.

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego kontynuowała prace nad projektem nowego Kodeksu cywilnego. W zakresie nowego Kodeksu cywilnego finalizowany jest przegląd projektu jego księgi pierwszej - części ogólnej w związku z uwagami, które zostały zgłoszone do projektu tej księgi opublikowanego w 2009 r. Nowa wersja tej księgi zostanie opublikowana na stronach internetowych Komisji po zakończeniu obecnej kadencji, tj. w 2015 r. Prowadzone też były prace zmierzające do przyjęcia części ogólnej prawa zobowiązań (część ogólna księgi 2) oraz księgi dotyczącej prawa rzeczowego (księga 3). Kontynuowano prace projektowe w zakresie części szczegółowej prawa zobowiązań (w szczególności w zakresie umów o świadczenie usług) oraz prawa spadkowego.

Zespół ds. postępowania cywilnego kierowany przez prof. T. Erecińskiego kontynuował prace nad założeniami nowego Kodeksu postępowania cywilnego, rozpoczął też prace nad artykułowym ujęciem wstępnych i ogólnych zagadnień projektu tego Kodeksu. Część założeń nowego Kodeksu postępowania cywilnego została opublikowana w formie książkowej (*Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego w Katowicach-Kocierzu, 26-29 września 2013 r.*).

II. Projekty Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego wdrażane w bieżącej legislacji.

Niezależnie od prac nad przygotowaniem nowych Kodeksów lub w powiązaniu z tymi pracami Komisja przygotowuje projekty wdrażane w bieżącej legislacji, a jej przedstawiciele uczestniczą w procesie legislacyjnym dotyczącym tych projektów w charakterze ekspertów Ministerstwa Sprawiedliwości.

a) Uchwalone ustawy i projekty w toku prac parlamentarnych

1. W dniu 30 maja 2014 r. uchwalona została **ustawa o prawach konsumenta** (Dz. U. 2014 poz. 827). Ustawa weszła w życie 25 grudnia 2014 r. Ustawa dokonuje transpozycji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/EU z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów (Dz. Urz. UE L 304 z 22.11.2011, str. 64) oraz reformuje transpozycję dyrektywy 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 maja 1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji (Dz. Urz. WE L 171 z 07.07.1999, z późn. zm.). Ustawa ujednolica i doprecyzowuje przepisy dotyczące odpowiedzialności sprzedawcy za wadliwość rzeczy, wprowadza obowiązki informacyjne w stosunku do umów konsumenckich zawieranych w okolicznościach typowych (w lokalu przedsiębiorstwa) oraz reguluje procedurę zawierania umów w okolicznościach nietypowych (poza lokalem przedsiębiorstwa oraz na odległość), w tym obowiązki informacyjne przedsiębiorcy i prawo odstąpienia konsumenta od umowy.

2. W dniu 5 grudnia 2014 r. została uchwalona **ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych** (Dz. U. 2015 poz. 2). Ustawa weszła w życie 10 stycznia 2015 r. Ustawa wprowadza do prawa polskiego, w tym głównie do Kodeksu postępowania cywilnego, przepisy mające uzupełniać regulacje rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (tzw. Bruksela 1a) (Dz. Urz. UE L 351 z 20.12.2012, str. 1, z późn. zm.) oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 606/2013 z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie wzajemnego uznawania środków ochrony w sprawach cywilnych (Dz. Urz. UE L 181 z 29.06.2013, str. 4). Ustawa wprowadza nowy model automatycznej wykonalności orzeczeń sądowych, ugód sądowych, a także dokumentów urzędowych z innych państw członkowskich.

3. W dniu 20 lutego 2015 r. została uchwalona **ustawa o rzeczach znalezionych**. Dokonuje istotnych zmian w zakresie skutków znalezienia rzeczy i obowiązków nakładanych w związku z tym na poszczególne podmioty.

4. **Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw** (druk sejmowy nr 2707). Projekt zmienia w prawie spadkowym skutki braku oświadczenia spadkobiercy o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

Głównym celem projektu jest zmiana przepisów o odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe polegająca na wprowadzeniu jako zasady odpowiedzialności z tzw. dobrodziejstwem inwentarza (tj. do wysokości wartości aktywów spadkowych), w miejsce obowiązującej obecnie zasady odpowiedzialności nieograniczonej. Rozwiązanie przewidziane w obowiązujących obecnie przepisach nie chroni należycie spadkobierców przed niespodziewaną odpowiedzialnością za długi spadkowe przewyższające wartość aktywów spadkowych.

Projekt przewiduje też, że spadkobierca przyjmujący spadek z dobrodziejstwem inwentarza będzie miał możliwość złożenia wykazu inwentarza w sądzie lub u notariusza. Ten prywatny dokument będzie mógł pełnić podobną funkcję do obecnego spisu inwentarza. Wzór wykazu zostanie ustalony przez Ministra Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia - proponuje się, by został opracowany w oparciu o wzory już istniejące (np. wydane na podstawie ustawy o podatku od spadków i darowizn).

Projekt jest przedmiotem prac sejmowych - zakończono prace powołanej do tego projektu podkomisji sejmowej.

5. **Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw**. Celem projektu jest zliberalizowanie przepisów o formie czynności prawnych, wprowadzenie materialnoprawnej definicji dokumentu i w konsekwencji nowe ujęcie dokumentu w procesie cywilnym oraz dalsza informatyzacja postępowania cywilnego (druk sejmowy nr 2678).

Projekt jest rozpatrywany w powołanej do tego projektu podkomisji sejmowej.

b) Projekty w toku prac rządowych

1. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw

Projekt wprowadza uzupełniającą regulację do przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz. Urz. UE L 201 z 27.07.2012 r. s. 107).

Obecnie jest w trakcie uzgodnień międzyresortowych.

2. Projekt założeń reformy abstrakcyjnej kontroli postanowień niedozwolonych we wzorcach umownych

Podstawowym celem reformy jest zwiększenie efektywności procesu kontroli stosowania przez przedsiębiorców postanowień niedozwolonych w wykorzystywanych przez nich wzorcach umownych. Zmiana przepisów ma spowodować bardziej skuteczną eliminację z rynku postanowień niedozwolonych, ma służyć uproszczeniu środowiska prawnego, w którym działają przedsiębiorcy, a także spowodować ograniczenie liczby spraw wpływających do Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W założeniach tej regulacji kładzie się nacisk na rozróżnienie kontroli abstrakcyjnej – dokonywanej w interesie publicznym - od środków służących ochronie indywidualnych interesów konsumentów.

Projekt założeń jest w toku uzgodnień międzyresortowych.

3. Projekt założeń nowelizacji Kodeksu cywilnego, Kodeksu postępowania cywilnego, Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i innych ustaw w zakresie zdolności do czynności prawnych osób z niepełnosprawnością psychiczną

Przedmiotem projektu założeń jest zastąpienie ubezwłasnowolnienia całkowitego i częściowego systemem elastycznych środków ochronnych interesów osób z niepełnosprawnością psychiczną. Zakres ograniczeń zdolności do czynności prawnych ma być ustalany indywidualnie, z uwzględnieniem sytuacji konkretnej osoby, gdyż opieka mogłaby przybrać różne formy. Przewiduje się jednolite postępowanie przed sądem opiekuńczym, w wyniku którego zostanie ustalony zakres niezbędnej pomocy dla osoby z zaburzeniami psychicznymi, w tym ewentualnie zakres koniecznej ingerencji w dokonywanie przez tę osobę czynności prawnych.

W Ministerstwie Sprawiedliwości połączono ten projekt z wcześniej przekazanym projektem dotyczącym zawierania małżeństw przez osoby z niepełnosprawnością psychiczną (obejmującym m. in. zmiany art. 5, 12 i 13 k.r.o.) oraz projektem wprowadzenia do kodeksu postępowania cywilnego art. 598^{11a}, który w postępowaniu w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką umożliwi przeszukanie przez policję pomieszczeń i innych miejsc w celu ustalenia miejsca pobytu osoby podlegającej odebraniu.

Projekt jest w toku uzgodnień międzyresortowych.

4. Projekt założeń prawa zabudowy (projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw). Projekt przewiduje wprowadzenie do kodeksu cywilnego nowego ograniczonego prawa rzeczowego – prawa zabudowy, które miałyby zastąpić prawo użytkowania wieczystego.

Projekt pozostaje w uzgodnieniach międzyresortowych (końcowy etap).

5. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw mającej na celu modernizację spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Projekt został przesłany na Komitet Stały Rady Ministrów.

6. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

Celem nowelizacji jest doprowadzenie do zwiększenia wykorzystania mediacji jako skutecznej metody regulowania konfliktów w sprawach cywilnych. Celem regulacji jest też podniesienie standardów wymaganych od mediatorów. Projekt ten został dołączony do *Rekomendacji w zakresie polubownych metod rozwiązywania sporów gospodarczych ułatwiających wykonywanie działalności gospodarczej* przyjętych przez międzyresortowy zespół działający przy Ministrze Gospodarki. Rozwiązania te zostały następnie ujęte w *projekcie założeń projektu ustawy o wspieraniu polubownych metod rozwiązywania sporów* skierowanym na Stały Komitet Rady Ministrów.

7. Projekt ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym

Celem projektowanej ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym jest unormowanie skutków prawnych, które zaistnieją w wyniku upływu określonego w tej ustawie terminu do złożenia wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego podmiotów, które były wpisane do rejestrów sądowych prowadzonych na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów.

Zaproponowane przez KKPC rozwiązania po przekazaniu projektu do Ministerstwa Sprawiedliwości zostały wykorzystane w projekcie założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw przygotowanym w Ministerstwie Sprawiedliwości. Projekt ten jest przedmiotem uzgodnień międzyresortowych. W międzyczasie rozwiązania zaproponowane przez KKPC znalazły się w projekcie poselskim (druk sejmowy nr 2816) a uchwalona na jego podstawie ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw została opublikowana w dniu 29 grudnia 2014 r. (Dz. U. 2014, poz. 1924).

8. Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Proponowane zmiany dotyczyłyby art. 58 § 1, § 1a i art. 107 k.r.o. Propozycja zmian opiera się na założeniu, że ustawodawca winien wspierać równorzędną pozycję (obecność w życiu dziecka i odpowiedzialność) obojga rodziców, również w sytuacji ich rozstania. Projekt zawiera postulat zbliżenia przedmiotów rozstrzygnięć z art. 58 i 107 k.r.o. oraz odstąpienia od obligatoryjności orzekania o kontaktach z dzieckiem w wyroku rozwodowym. Projekt został skierowany do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji społecznych.

9. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny

Projekt reguluje problematykę ochrony prawnej osób ubezpieczonych w umowach ubezpieczenia grupowego.

c) Projekty w trakcie przygotowania

1. Projekt nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz Kodeksu postępowania cywilnego dotyczący kwestionowania pochodzenia dziecka

po jego śmierci i uwzględniający skutki wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 26 listopada 2013 r. sygn. P 33/12.

2. Projekt założeń zmian związanych z ujawnianiem (rejestracją) posiadaczy akcji na okaziciela.

Projekt ma na celu umożliwienie identyfikacji uprawnionego (właściciela) z akcji na okaziciela. Obecny brak możliwości takiej identyfikacji może prowadzić do nadużyć związanych np. z praniem brudnych pieniędzy. Zasadniczym instrumentem proponowanym w założeniach regulacji jest wprowadzenie obowiązkowej dematerializacji akcji spółek akcyjnych, które nie podlegają obowiązkowej dematerializacji w rozumieniu przepisów ustawy o ofercie publicznej i ustawy o obrocie instrumentami finansowymi.

III. Opinie prawne.

Obok sfery działalności Komisji związanej z przygotowaniem projektów ustaw pozostaje opiniowanie projektów aktów prawnych i wyrażanie opinii w kwestiach dotyczących obowiązujących rozwiązań w dziedzinie prawa cywilnego. Zgodnie z § 8 ust. 2. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 2002 r. w sprawie utworzenia, organizacji i trybu działania Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego (Dz. U. Nr 55, poz. 476 z późn. zm.), Minister Sprawiedliwości może przedstawiać Komisji projekty aktów prawnych do oceny, a także zwracać się o opinie w budzących wątpliwości kwestiach prawnych w zakresie objętym właściwością Komisji.

W omawianym okresie na prośbę różnych jednostek organizacyjnych Ministerstwa Sprawiedliwości a niekiedy także na pytania kierowane z innych resortów, Komisja Kodyfikacyjna wyrażała opinię lub stanowisko w 73 sprawach.

Zasadniczym przedmiotem opinii były projekty aktów prawnych nadesłanych przez inne resorty lub zainicjowanych w Sejmie lub Senacie.

Częstym przedmiotem opinii były również kwestie poruszone w interpelacjach poselskich (10) oraz wystąpieniach Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka (6).

Projekty aktów prawnych i innych dokumentów powstających w UE były przedmiotem 16 opinii.